

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การศึกษาในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาที่เปิดกว้างมากขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการมากมาย ด้วยข้อมูลข่าวสารที่สามารถค้นคว้าศึกษาได้อย่างเสรี การศึกษาเรียนรู้ที่ดีควรสามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารได้ การคิดวิเคราะห์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้และแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดีอย่างมีเหตุผล มีการกำหนดหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเน้นความสำคัญทางด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม การเรียนกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา และมุ่งเน้นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการคิดวิเคราะห์ของเด็กวัยเรียน ต่ำกว่าร้อยละ 50 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555 : 1) จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และนอกจากนี้การศึกษาในยุค Thailand 4.0 เป็นยุคที่การศึกษาเป็นเรื่องที่มากกว่าการเตรียมความพร้อมของคนหรือให้ความรู้กับคนเท่านั้น แต่เป็นการเตรียมมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ด้วย กล่าวคือ นอกจากให้ความรู้แล้วจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรักที่จะเรียน มีคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการก้าวสู่การศึกษาในยุค Thailand 4.0 นั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้วางแนวทางปฏิรูปการศึกษา เพื่อตอบสนองการพัฒนาทักษะและกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียน

การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จึงเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต เป็นความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นเรื่องราว เหตุการณ์ วัตถุ สิ่งของ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ว่าประกอบด้วยอะไรบ้างหรือหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นว่ามีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร อะไรเป็นเหตุ เป็นผล เพื่อทำความเข้าใจ และเพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546 : 24) ในการจัดการเรียนรู้นั้น มีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและทันสมัยในโลกยุคใหม่

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 17) ระบุว่า “กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดตัดสินใจ กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม” ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561 - 2580) คือ พัฒนา

ความสามารถการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ (ยุทธศาสตร์ชาติ, 2562 : 32)

กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อม สามารถคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้สอนรู้จักและเข้าใจผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ 2551 : 16) นอกจากนี้แล้วกิจกรรมแนะแนวยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคลช่วยให้ผู้เรียนค้นพบและพัฒนาศักยภาพมีทักษะการดำรงชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีศีลธรรม เรียนรู้เชิงพหุปัญญา รู้จักคิด แก้ปัญหา ตัดสินใจ โดยพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 2) ชุดกิจกรรมแนะแนวเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา วัตถุประสงค์และกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งจัดทำในลักษณะของสื่อประสม โดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เช่น เกมการอภิปราย กรณีตัวอย่าง การแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง ตลอดจนใช้สื่อและอุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาหรือกิจกรรม ดังนั้นชุดกิจกรรมแนะแนว จึงมีความสำคัญในการที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะให้กับนักเรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

จากรายงานประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานที่มีผลการประเมินต่ำสุดหรือมาตรฐานที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ (สิทธิพล อาจอินทร์, 2554 : 74) กล่าวว่า ผลการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่จากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับปรับปรุง ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานประเมินตนเอง (Self Assessment Report : SAR) โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2562 พบว่า มาตรฐานที่ 1 คุณภาพผู้เรียน จุดควรพัฒนา ผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ยังต้องพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาตามสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม และแผนปฏิบัติงานที่ 4 สนับสนุนให้นักเรียนมีทักษะการคิดและการทำงาน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นนักจิตวิทยาของโรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี ได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ศึกษาพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษารายงานการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ด้านการคิดวิเคราะห์ พบว่า ผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องปรับปรุงเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรม

แนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะการคิดวิเคราะห์ เพื่อสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตรงตามสมรรถนะของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ประโยชน์ของการวิจัย

ได้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับครูแนะแนว ครูประจำชั้น ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่จะนำชุดกิจกรรมแนะแนวนี้ไปประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อการเรียนรู้ และนวัตกรรมการเรียนการสอนที่จะกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียนมากขึ้น อีกทั้งสอดคล้องกับพัฒนาการและความต้องการของนักเรียนเพื่อที่จะพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นให้แก่ นักเรียนระดับชั้นต่อ ๆ ไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์แก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ทำการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2563 จำนวน 10 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 369 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ แบ่งเป็นดังนี้

1.1 ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์

2. ตัวแปรตาม แบ่งเป็นดังนี้

2.1 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

2.2 เจตคติ

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการทดลองโดยผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ใช้เวลาในการทดลองรวม 12 คาบ 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที โดยทำการทดสอบก่อนเรียน จำนวน 1 คาบ ดำเนินการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว จำนวน 10 คาบ และทำการทดสอบหลังเรียน จำนวน 1 คาบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ ออกเป็นส่วนต่าง ๆ ว่าสิ่งนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลขององค์ประกอบเหล่านั้น ว่ามีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างไร อะไรเป็นเหตุ เป็นผล เพื่อทำความเข้าใจ และเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำหนดให้ การคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ความสามารถในการตีความ หมายถึง ความพยายามที่จะทำความเข้าใจ และให้เหตุผลแก่สิ่งที่เราต้องการจะวิเคราะห์เพื่อแปลความหมายสิ่งที่ไม่ปรากฏของสิ่งนั้น

ขั้นตอนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจเรื่องที่จะวิเคราะห์ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น แจกแจงได้ว่าเรื่องนั้นเกี่ยวกับอะไร และรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุโดยใช้ความรู้มาประกอบประกอบในการคิด

ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต สงสัย และซักถาม หมายถึง สามารถค้นพบความผิดปกติ คิดไตร่ตรอง ขอบตั้งคำถามกับตนเองและคนรอบข้าง เพื่อนำไปสู่การคิดต่อเนื่องเกี่ยวกับเรื่องนั้น

ขั้นตอนที่ 4 ความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล หมายถึง การแจกแจงข้อมูล เพื่อให้เห็นภาพรวมแล้วคิดหาเหตุผลเชื่อมโยงสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อค้นหาความจริง เช่น อะไรเป็นสาเหตุ เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้อย่างไร เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลกระทบอย่างไร

ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นสื่อการจัดกิจกรรมแนะแนวในเรื่องที่เกี่ยวกับ

การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ โดยประกอบด้วย 10 ชุดกิจกรรมแนะแนว ซึ่งขั้นตอนในการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้นและดำเนินกิจกรรมตามวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน (ERGA)

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2563

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีกรอบแนวคิด ดังนี้

ตัวแปรต้น

ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ตัวแปรตาม

- ความสามารถในการคิดวิเคราะห์
- เจตคติ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนเรียน
3. นักเรียนมีเจตคติต่อชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในระดับมาก